

ДОКУМЕНТ XVI СТОЛІТТЯ ДО ІСТОРІЇ ПОДІЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ (ВОЛКОВИНСЬКІ)

Працюючи над кореспонденцією Михайла Грушевського, зокрема над листами до нього відомого історика Поділля Юхима Сіцінського (1859–1937), ми звернули увагу на звернення до священників з Летичівського та Могилівського повітів. Вони відповідали на анкету про подільську шляхту, яку на прохання Грушевського поширював Сіцінський, а зібрані матеріали були Грушевським використані насамперед у книзі та дисертації “Барське староство”¹. Один зі священників (з Волковинців) навіть прислав копію документа 1552 р. – універсал-привілей короля Сигізмунда Августа шляхтичам Волковинським. Сам документ був писаний на пергаменті (дещо пошкоджений, печатка з червоного сургуча не збереглася), переданий священником містечка Волковинці о. Полікарпом Думинським² (який знайшов його у місцевого жителя) до Подільського єпархіального історико-статистичного комітету і зберігався у комітетському церковно-історичному “Древлехранилище”. Про це свідчила й коротка довідка Сіцінського про документ, яку він поєднав з генеалогічною заміткою про старий зем’янський рід Волковинських. Копія, знята з документа наприкінці XIX ст., має деякі неточності, зокрема, містить вказівку, що з волі короля його підписав і “Р. koroony”, тобто “писар коронний” Остророг. Але посаду польного писаря обіймав у 1550–1576 рр. Мацей Гурецький. Можливо, з часом це порозуміння з’ясується. Тут ми тільки наводимо текст цього документа за копією, бо нинішнє місцезнаходження оригіналу невідоме (якщо він взагалі зберігся).

ДОКУМЕНТ

1559 р., 20 січня. Гродно. – Привілей польського короля Сигізмунда II Августа шляхтичам Мацькові й Миколаєві Волковинським на урочище Волковия.

Zygmunt August z Bożej łaski król Polski...*

Oznajmujemy niniejszym listem naszym wszystkim wszystkim wobec i kozedemu zosobna komu o tym wiedzieć należało, iż Masko i Mikołaj Łazaryny Wołkowyńskie, mężowie rycerstwa naszego szlachta, na traktach tatarskich na pustych stehach i granicach od granic tureckich przez zasługi wojenne za prawami od najaśniejszych regnantów (?) polskich, antecessorów naszych im konferowanemi na uroczysku Wołkowyja zwanym nad rzeką Zharem w województwie Podolskim leżącym, osiadła po zburzeniu przez tatarów tego kraju przed nami uskarżała się i krzywdy swoje obiwili, że nieprzyjaciel nasz zufały (?) na wiarę i

¹ Епістолярна спадщина Юхима Сіцінського. Листи до Михайла Грушевського (1891–1927 рр.) / Упоряд. О. М. Кошель. – К., 2009. – С. 7. Нотатку М. Грушевського про використання цих матеріалів див.: *Грушевський М.* Барське староство: Історичні нариси (XV–XVIII ст.) / Післям., комент. М. Г. Крикуна. – Львів, 1996. – С. IV.

² Про інші матеріали, повідомлені цим священником під час праці М. Грушевського над книгою, див.: *Грушевський М.* Барське староство... – С. 345.

* Далі йде повний титул короля.

ojczyznę naszą bisurman, nie wiedzący krzyża świętego, nie tylko domy ich spustoszył, żony i dzieci w niewolę zabrał, z dobytków obnażył, ale też ze wszystkich praw i dowodów oryginalnych od najaśniejszych pradziadów naszych, jako nam namienili Kazimierzów Wielkiego i Czwartego, królów polskich, na te z uroczesko Wołkowyja konferowanych i łaskawie danych, wyniszczył w tym żądaniu i mierze (?) ich zadosyć czyniąc, a bardziej mając wzgląd na wierne zasługi ich rycerstwu naszemu wiadome, stanojemy i utwierdzamy niniejszym powtór(n)ym dowodem naszym, który pierwszych powagą bydz ma i też uroczysko Wołkowyją wyrażonym Wołkowyńskim i sukcesorom ich niewruszenie (?) przy jednomyślności Rzeczy Pospolitej dajemy, darujemy i wiecznemy czasy zapisujemy, jako też spokojnie posiadowanie i używanie tych dobr im i sukcesorom ich niniejszym zapisem załecamy i pozwalamy puty, puki ich imienia a władzy królestwa i rycerstwa naszego wystanie przy ubezpieczeniu wszelkim i całej wolności, a ten dowód prawa im służącego przyszłym sukcesorom naszym przy stałości zwykłej mieć załecamy i to co czyniemy jest dzieło nasze jawnie wszystkim uczynione i na widok wydane dla zufałości zaś obywatelów polskich ręką naszą podpisane do ksiąg publicznych koronnych podać i upisać przykazujemy i pozwalamy. Dan przy rewizji generalnej wojskowej w Grodnie dnia dwudziestego jan. men. tysiąc pięćsetnego pięćdziesiątego dziewiątego roku.

Zygmunt August, król Pol.

Z woli najaśniejszego monarchy polskiego ten dowód podpisujemy

Jan Konarski, archyd. krakowski

P. koronny Ostrorog, s. k. w.w. m.

ЦДІАК України. – Ф. 1235. – Оп. 1. – № 214. Копія кінця XIX ст.

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко (Київ)

СПРАВИ ПРО ДАНИЛА АПОСТОЛА У ФОНДАХ РОСІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИЧНОГО АРХІВУ В САНКТ-ПЕТЕРБУРЗІ

Архіви Російської Федерації завжди були потужним і важливим джерельним ресурсом для українських істориків. Російський державний історичний архів (РДІА) у Санкт-Петербурзі у новій та розкішній будівлі на Заневському проспекті, 36, загалом є справжньою скарбницею для дослідників, які спеціалізуються на студіях передусім “довгого” XIX ст. Тому з огляду, власне, на цю часову прерогативу, за обсягом та змістовою наповнюваністю джерел із козацько-гетьманської доби він, звісно, аж ніяк не може конкурувати, приміром, із матеріалами Російського державного архіву давніх актів (РДАДА) та інших московських архівів. Проте навіть у його фондах та колекціях можна виявити окремі доволі цікаві справи, які стосуються персоналій, подій та фактів з української історії доби Гетьманщини XVIII ст., й зокрема ті, що за хронологією охоплюють порівняно короткий, але знаковий період гетьманування Данила Апостола (1727–1734). Серед новочасних дослідників, які на рівні архівної евристики здійснили оглядову розвідку в цьому напрямку, в першу чергу родинної біографії гетьмана, першість належить полтавській дослідниці Оксані Коваленко¹.

¹ *Коваленко О.* Документи з історії родини Апостолів у Російському державному історичному архіві у м. Санкт-Петербурзі // Гетьман Данило Апостол, його роль і місце в історії України: Матеріали наукових читань (Полтава – Великі Сорочинці, 4 лютого 2005 року). – Полтава, 2005. – С. 64–66.